
Lenin miti: Büyük bir ihtilalciyi değersizleştirmek

İddia bu ya, Mehmet Ali Aybar'ın "biz tanrının kitabını reddetmişiz, lafı mı olur" diyerek kendisini Marksizmin temellerine, Lenin'in düşüncesine karşı çıkmakla eleştirenlere diklendiği söylenir. Burada "siz ne biçim Marksistlersiniz, tabularınız, fetişleriniz var" türünden bir alaycılık olduğu açık. Aybar'ın üretken, yaratıcı, mücadeleci bir aydın olduğu kesindi, lakin Marksizmle kurduğu ilişkide ciddi sorunlar vardı, Lenin'i ve Bolşevikleri hiç anlamamıştı.

Peki Lenin'in izinden gittiğini söyleyenlerin tamamı onu, onun adına yazılan Leninizmi anlamış mıydı?

Böyle olsaydı, inanın dünya çok farklı olurdu. 20. yüzyılda Leninizm bayrağı altında toplananlar büyük bir uluslararası ordu oluşturuyordu ve bu ordunun zayıflığının bir nedeni de körü körüne ya da yanlış yerden bağlananların sayısının hiç de az olmamasıydı. Bazen bu durum özel bir sorun yaratmaz, hatta çoklukla keskin bir saflaşmada neden-sonuç ilişkisi bir kenara itilir, önemli olan nerede durduğunuzdur. Ancak öyle dönemeçlerle, uğraklarla karşılaşılır ki, kritik noktalarda bulunan aktörlerin koordinatları kadar dün-bugün-yarın bağlantısını nasıl kurdukları da ölümcül hale gelir. Özetle stratejik kararlar "körlemesi"ne alınamaz, stratejik düzlemde artık rastlantılara yer yoktur.

Lenin, dik kafalı, kararlı ve bazı açılardan saplantılı bir devrimciydi; onun siyaset üslubunda gelişigüzellikten hiç eser yoktu. Yaptıkları ve yazdıkları süreli olarak devrimi-iktidarı arayan bir ihtilalcinin somut durumun somut analizine dayanıyordu. Tutarlıydı, çünkü hem Marksizmin yönetsel üstünlüğünü çok erken içselleştirmişti hem de hedef disiplininden hiç uzaklaşmıyordu. Sosyalist devrim perspektifi, somut duruma teslim olmamanın, zincirin halkalarını birbirinden ayırmamanın sırrıydı. O perspektif aynı zamanda Lenin'i alabildiğine esnek yapıyor, şablonculuktan kurtarıyordu çünkü bir üst belirleyen olarak sosyalizm hedefi, kendisini beslemeyen, kuru ve gerçeklikten uzak her tür konumlanış ve davranışı kendinden uzak tutuyordu.

Bu anlamda Lenin alıntıcılığının, onu koşullardan ve süreç algısından uzak tutan her tür değerlendirmenin Leninizmden saptırıcı bir yanı olduğu açık. Genel geçer, her dönem için geçerli aforizmalardan söz etmiyorum elbette. Ancak Lenin'in dehası zamana ve mekana bağlı olmayan önermelerden çok, kritik konjonktürlerde yaptığı keskin müdahalelerde ortaya çıkıyor. O müdahalelerin arka planını, müdahalenin zeminini ve muhataplarını belirginleştirmeden Lenin okulundan mezun olmak imkansızdır.

Ve burada Lenin ve arkadaşlarının sıfır hata ile, bir sarraf terazisi hassaslığı ile hareket ettikleri

efsanedir, metafiziğin daniskasıdır. Mümkün olmaması bir yana, siyasette “mutlak doğru”, hareketsizlikten başka bir anlam taşımaz; yok hükmündedir.

Peki ama Lenin’in düşünce ve eylemini değer kaybına uğratan, Leninizmi içeriksizleştiren fetişleştirilenin kaynağında ne var? Yoksa Yeni Sol zamanında Stalin’i, “devrime ihanet ederken Lenin’i mitleştirme uyanıklılığı” ile itham ederken haklı mıydı? ¹

Leninizmi kalıcı ve güçlü kılanın ne olduğunu anlayabilmek için bu sorulara yanıt vermek zorundayız.

Hemen belirtmeliyim ki, “Lenin miti”nin tek bir kaynağı yok. Her şeyden önce insanın karmaşık olaylar karşısında kendisini savunma-koruma gereksinimi ile ilişkili bir yanı var konunun. Kendini güvende hissetmenin yollarından biri yaşananları anlamlandırmaktır; yaşamını bir pusulaya, bir deniz fenerine, bir kılavuza bağlamaya çalışmanın karşı çıkılacak bir tarafı yok. Toplumsal mücadelelerde ise bu tür bir referansa sahip olmayan hiçbir gerçek aktöre rastlayamazsınız. Başarı şansı olmaz. Referansların kaynağı farklı ama işlevleri son tahlilde aynıdır.

Lenin referansının kaynağının sadece Ekim Devrimi olduğunu düşünürsek aldanırız. Doğrudur, 7 Kasım 1917’den itibaren eğer dünya radikal bir biçimde değiştiyse, insanlık yeni bir çağın kapısından geçtiyse, bunun lideri olarak Vladimir İlyiç Lenin’in o dünyadaki otoritesinde de kayda değer bir yükseliş olacak illa ki... Ama unutmayalım, Lenin on yıllarını o tarihsel sıçramaya adanmış, düşünce ve eylemini tamamen o sıçramaya odakladığı, en kritik anlarda o sıçramaya zemin olacak hamleler yapabildiği için Ekim Devrimi’nden önce (de) kendi etrafında bir “büyü” yaratmıştı.

Aynı yılın Nisan ayı, Çar alaşağı edilmiş, iktidarda burjuva geçici hükümet var... Lenin Rus devriminin başka şahsiyetleri ve bazı yoldaşlarıyla büyük risk alarak trenle ülkesine dönüyor. Daha sonra kalleşçe Alman ajanı olarak suçlanmasına vesile olan bu yolculuk Petrograd’da sonlandığında Lenin, ayrıntılarını kurşun mühürlü bir vagonunda tasarladığı ünlü konuşmasını yapıyor kendisini karşılayan meraklı kitleye. Devrim’in yolunu açan Nisan Tezleri’ne geçiş bir istasyonda, Bolşeviklerin sağladığı zırhlı bir aracın üstünde gerçekleşiyor.

Konuşmanın yapıldığı garda Rusya’nın savaştaki müttefiki İngiltere’nin gözü ve kulağı da mevcut doğal olarak. Lenin’i dinliyor, kalabalığa bakıyor ve Londra’ya bilgi geçiriyorlar. Bunlardan bir bölümü önemsiz bir “aşırı unsur” olarak tanımladıkları Lenin’i pek az kişinin tanıdığını söylüyor. Bir açıdan haklıdırlar, Şubat Devrimi Rusya’da bir çok şahsiyeti, gerekli-gereksiz, öne çıkarmıştır ve yurt dışındaki Lenin bunlar arasında (şimdilik) yoktur. Hem sosyal medyanın icadına da henüz çok zaman bulunmaktadır, insanlar silüetlerinden çok yazdıklarıyla, söyledikleriyle, yaptıklarıyla ünlenmektedir. Lenin istasyonda, ancak konuşmaya başladığında fark edilmişse bunda şaşacak bir şey olmasa gerek.

Ama İngilizlerden biri hükümetine tatsız şeyler yazmaktadır Lenin hakkında: “Bir süper insan gibi, insan ötesi biri gibi duruyordu; büyük hülyasını muzafferce hayata geçirmek için kan banyosuna hazırmışçasına... Lenin, barış yerine şiddetli bir ihtilali vaaz eden yeni bir Mesih gibiydi. Havada tehditkar, ürkütücü bir şeyler vardı, insanlar ona karşı koyamıyordu. Lenin’in hipnotik etkisi izleyenlerinde ani bir büyüye yol açmıştı.” ²

Orada bulunan bir başka batılı, ABD vatandaşı Albert Rhys Williams da bolşeviklerin Rusya'nın yeni sahipleri olacağından emin, herkesi uyarmaktaydı: Rusya'da Lenin'i durduracak hiçbir güç yok!

Burada hemen bir eke ihtiyaç var, Lenin'in muazzam etkisi, mükemmel bir hatip olmasıyla değil, söylediklerinin özgünlüğü, cüreti ve ufuk açıcılığıyla açıklanabilir. Bir de inanmasıyla, samimiliğinin hissedilmesiyle...

Ne diyorduk; Lenin'in otoritesi Ekim Devrimi'nden önce açık bir biçimde hissediliyordu ama yine gücünü önsel olarak Ekim Devrimi'nden, onu aramasından, her şeyini ona bağlamasından alıyordu. Ekim Devrimi, Lenin'in öncesindeki mücadelesini anlatır, Lenin'in mücadelesi Ekim Devrimi'ni. Gramsci "Kapital'e karşı devrim" demişti Rus Sosyalist Devrimi için; bir açıdan ona hak verilebilirdi ama söz konusu olan Lenin'in eseriye, Ekim Devrimi o kitaba tamamen uygundu, Bolşevizmin tarihine içeriden bakarsanız, 1917 yılında yaşananlar için hiçbir biçimde "sürpriz" değerlendirmesi yapamazsınız.

Araya hemen bir soru sıkıştıralım:

Lenin'le aynı dönem İsviçre'den Rusya'ya gelenler arasında bulunan Menşeviklerin lideri Martov neden kalıcı ve oyunun kurallarını değiştiren bir konuşma yapamadı ülkeye vardığında? İşte can alıcı soru budur ve devamında, Lenin mitinin her şeyini Ekim Devrimi'ne borçlu olduğu, her kazanan gibi Lenin'in de tarih nezdinde kayırıldığı iddiasına büyük bir rezervle yaklaşılmalıdır.

Ama Lenin'in otoritesinin Ekim Devrimi'nden sonra iyice pekiştiğini kim inkar edebilir? Ölçek büyümüş, otoritenin konusu da değişmiş, daha doğrusu zenginleşmişti.

İşin içine bu defa sosyalist kuruluşun gereksinimleri girmiş ve sosyalist kuruluşla ilgili hemen her başlıkta iradi bir yan olduğuna göre Lenin miti bir anlamda devlet politikası haline gelmişti. Bunun Stalin'in icadı olduğunu düşünenler yanılıyor. 1917 Ekim Devrimi'nden hemen sonra eğitimsiz mujikler ülkesinde iç savaşın bütün tarafları kendi efsanesini yaratıyordu; anarşistlerin Mahnosu vardı, beyazların Wrangel'i, Bolşeviklerin ise Çapayev'i, Budyonniysi, Trotskiysi ve elbette Lenin'i... Büyük yığınlar halinde savaşıyordu ve yeni düzen yayıldıkça, efsaneleri, destanları, mitleri de güçleniyordu.

Stalin'in farkı, devrimin batıya doğru ilerlemesinin mümkün olmadığı ortaya çıktıktan sonra Lenin'in ağırlığını sosyalist kuruluş sürecinin selameti için ustalıkla kullanmasındaydı. Sovyetler Birliği bu işe hazır insan kaynakları ile değil, cahil, kaba ve tahammülsüz bir toplumsal taban üzerinde kurulmaya başlandı ve inşaata koyulan her tuğla o tabanı da geliştirdi, eğitti, tarihsel

yaratımın daha bilinçli bir aktörü haline getirdi. Bu karmaşık süreçte Lenin artık bir pusula değil, bir deniz feneri de değil, kutup yıldızıdır; erişilmez, yanılmaz-yanılmaz!

Böyle bir tutamak noktasına ihtiyaç olduğu açıldı ve Stalin'in bunun ortaya çıkaracağı maliyetleri dertlenecek durumu yoktu. Sovyet toplumu 1924'te yitirdiği büyük önderine bağlandı, ona inandı, Stalin'in onun en iyi öğrencisi, en sadık yoldaşı olduğu fikrini benimsedi ve rahatladı. Sovyet halkının 1950'lere kadar sarsılmaksızın koruduğu özgüveninde Lenin'in "varlığı"nın payı olmadığını kimse söyleyemez.

Burada hak edilmeyen, yanlış olan bir şey yok.

Materyalizme aykırı! E biraz... İnsanlığı, binlerce yıllık sınıflı toplum şartlanmasından, kötücül alışkanlıklardan, itaatkarlıktan özgürleştirecek zahmetli bir süreçte gereksinilen toplumsal enerjiyi yaratmak için, amacı-hedefi hiç ıskalamamak koşuluyla, Lenin'i mumyalayıp Kızıl Meydan'a yerleştireceksin örneğin ve her tür fetişe, bağnazlığa, yobazlığa başkaldırmış bizler fırsatımız düştüğünde elimizde kırmızı karanfillerle sessizce, saygıyla ve hafif ürpererek gireceğiz o mozolenden içeri...

Evet, Sovyetler Birliği'nin sosyalist kuruluşta Lenin mitine gereksinimi vardı.

Peki henüz devrim uğrağına ulaşamayan ülkelerde sosyalizm için mücadele eden partiler, o partilerde örgütlenen milyonlarca işçi için Lenin ne anlama gelmeliydi?

Can alıcı soru bu. Lenin'i anlayarak, kavrayarak, özümseyerek benimseyip kılavuz edinmek, Leninizmi içselleştirmek... Temel ihtiyaç buydu. Kuşkusuz bir sembol olarak da Leninizmin sosyalizm mücadelesinde değeri vardı ama bu asla diğerinin önüne geçmemeliydi. Ne ki, 1919'da Komünist Enternasyonal kurulduğundan bu yana, Lenin ve Leninizmle sağlıklı bir ilişkinin çoğu kez kurulamadığı görüldü. Aynı anda taban tabana zıt stratejilerin kendilerine kanıt olarak Lenin'i gösterebiliyor olması başlı başına bir sağlıksızlık göstergesi değil mi zaten?

Sovyetler Birliği döneminde Lenin'in bütün kitap, yazı ve konuşmaları 45 ciltte toplanmıştı. Leninizm adına o 45 cildin içinden çekip çıkarılan, bağlamından koparılan şu ya da bu konumlanışa gerekçe olarak gösterilen her bir cümle, her bir paragraf Lenin'in mirasına büyük haksızlıktı. Kolaycılıktı, korkaklıktı, hileye başvurmaktı.

Değişik tarihlerde aynı konuda yazılmış makaleleri derleyerek kitap haline getirmek, eğer makaleler iyi seçilmişse elbette yararlıdır. Lenin'in kitap olarak hazırladığı ya da ardışık çalışmalardan oluşarak kendi döneminde kitaplaştırılan Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara karşı Nasıl Savaşırılar, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Ne Yapmalı, Bir Adım İleri İki Adım Geri, İki Taktik, Emperyalizm, Devlet ve Devrim, Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky, Sol Komünizm gibi eserlerinin dışında sayısız kitabı yüzlerce ülkede bu şekilde yayına hazırlanmıştı.

Ama burada durulmadı, Lenin'in belli konularda sarf ettiği cümleler derlenerek bir katalog gibi yayınlanmaya başlandı. Lenin'den aforizmalar. Seç beğen al! İhtiyaca göre Lenin; ister sağa kay, ister sola!

Bunlar arasında ilk örneklerden biri Amerikalı edebiyatçı Thomas Bell'in büyük bir iyi niyetle ve ABD'de herkesin bir anda Alman faşizmine karşı müttefik Sovyetler Birliği'nin dostu haline geldiği sırada hazırlamış olduğu Lenin'den Kavramlar ve Alıntılar Sözlüğü'dü. İyi niyetliydi ama bu sözlükten Lenin çıkmıyordu. Cumhuriyet maddesi örneğin, Lenin'den şöyle bir alıntıdan ibaretti: "Cumhuriyet (örneğin burjuva cumhuriyeti), devlet örgütlenmesinin sınıflar arası ilişkilerin en az gizlendiği biçimidir."³

Bell hiç değilse, ABD kamuoyuna Lenin hakkında bir fikir vermek istiyordu. Peki başta Sovyetler Birliği olmak üzere, dünya komünist hareketinin devrimci mücadelenin önünü açmak için ürettiği teorik makale ve kitapların giderek daha fazla içeriksizleştirilmiş Lenin alıntılarında ve onların etrafında gezinen ortalamacı tezlerden ibaret kalmasına ne demeli. İnsan bunları okurken, yazarların elinde bayağı kapsamlı bir katalog olduğunu düşünüyor. Bu katalogun bazı bölümlerinin çok aşındığı da öngörülebilir. Örneğin Lenin'in "hiç uzlaşma olmayacak mı" sorusuna verdiği yanıt, "en gerici sendikalarda bile çalışmak gerekir" uyarısı...

Halbuki Lenin sağa ya da sola kayan bir siyasetçi değildi; her daim devrimi arıyordu; tek bir kesit gösterilemez ki Lenin, devrim fikrini bir kenara koymuş olsun. Geri çekilirken dahi ileri atılmak için hesap yapan biriydi; söz ve eylemi keskinleştirdiğindeyse devrimciyi oynamak aklına bile gelmezdi. Lenin'in mücadelesinde dışavurumculuktan eser bulunamaz.

Peki bütün bunlar Lenin'in hiç yanılmadığını mı gösterir? Süreçleri değerlendirir, kritik dönemeçleri incerseniz, Lenin'in hep isabetli tercihlerde bulunduğunu görürsünüz. Ama Lenin elbette yanılmıştır. Lenin'in hiç ama hiç yanılmadığını iddia etmek eğer dinsel bir tercihten kaynaklanmıyorsa, Lenin'in eserlerini oportünistçe istismar etme amacını taşıyordur.

Bütün yaşamı boyunca iktidarı, sosyalist devrimi arayan Lenin'in sapkınca bir ihtiyatlılığa, reformlar için mücadele fetişizmine indirgenmesi nasıl mümkün oldu? 1960'lardan bugüne, dünya komünist hareketinin devrimci olmayan bir tutumu savunan unsurlarının bir bölümü Lenin'i gözden çıkarmayı uygun görmüştü ama bir bölümü gerçek olmayan bir Lenin'i kendilerine kanıt olarak sunuyor ve bunu yaparken Sovyet sosyalizminin, bazıları kaçınılmaz tercihlerinin yarattığı boşluklardan da yararlanıyordu.

Nisan'a dönelim... İstasyon konuşmasına... Bu balkon konuşması değildir; bir seçim başarısının ardından yapılmamıştır, daha doğrusu ortada bir başarı filan yoktur. Ama Lenin'in en önemli, en can alıcı, en heyecan verici konuşmasıdır. Çünkü elde henüz iktidarı alacak kuvvette bir işçi sınıfı partisi yokken, o partiye, daha doğrusu hemen yaratalım, yeniden kuralım dediği bir partiye çağrı yapmaktadır: Gelin işçi sınıfının iktidarı almasına öncülük edelim!

"Bir kaçığın hezeyanları", "Marksizmin topyekun inkarı", "Anarşizmin açık ve benzersiz

deklarasyonu", "Bakunin'in mirasçısı", "artık partimizin lideri Lenin yok, yeni bir Lenin doğdu, anarşist Lenin..."⁴

Açlık ve işsizlikle boğuşan işçi Lenin'i anlıyordu, barışa susamış asker Lenin'i anlıyordu ama yıllarca onunla birlikte emekçi halkı ayağa kaldırmak için uğraşan, mapus yatan, sürgün yiyen yol arkadaşı anlamakta zorlanıyordu Lenin'i. Delirmiş olmalı, diye düşünüyorlardı.

Emin olun, Lenin'in 16 Nisan'da Petrograd'daki Finlandiya Tren Garı'nda yapmış olduğu konuşmanın karşısına Lenin'den alıntılarla çıkmak o kadar da zor değil. Dediğim gibi bağlamından kopartınca, 45 cildin her birini bir ötekiyle tokuşturabilirsiniz.

Bağlamından koparırsanız...

Ancak bir konu çok açık olmalı: Tek bir Lenin var. Devrimi, sosyalist iktidarı arayan, onu merkeze koyan Lenin. Öncesi bir yana, Lenin'i 1914'ten, yani Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından sonra gün gün inceleyin. Yazdıklarını, yaptıklarını... İnatla kapitalizmi yıkmak gerek diyor, inatla madem insanlığı savaşa sürüklediler bunun bedelini onlara iç savaşla ödetelim diyor...

Leninizmi zayıfken reformlara odaklanmak, güçler dengesi işçi sınıfının lehine döndüğünde devrimi zorlamak olarak tarif edenler Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da işçi hareketinin yerlerde süründüğünü, Rusya'daysa devrimci hareketin 1905-1907 dönemindeki iddiasından büyük ölçüde uzaklaştığını görmezden geliyorlar. 1914-1917 arasında Lenin bir kez olsun "öncelikli hedefimiz savaşı bitirmek, barışı kazanmaktır" demiyor. Bir kez olsun, savaş karşıtı kapitalistlerin varlığından heyecanlanmıyor, onlarla ittifak arayışı içine girmiyor.⁵

Çok mu güçlü?

Önderleri Avrupa'ya dağılmış ya da cezaevinde gün sayan, örgütleri ufalmış, yandaşlarının önemli bölümü şoven dalganın esiri olmuş bir partiden söz ediyoruz. Demek ki Lenin "reformizmle yol alıp, fırsatı ele geçirince devrimcilik oynayanlar"dan değil. Demek ki, Lenin bir sabitle, değişmeyen referans noktasıyla hareket ediyor. Demek ki Lenin'in geriye çekilişlerinin, manevralarının da bir mantığı var.

O halde?

Nasıl oldu da Lenin'in etrafında yaratılan mitten "gerektiğinde devrim fikrini geriye çeken" bir siyasetçi çıkarılabildi?

Çıkarılabildi çünkü, 1917 Ekimi'nden 1920'nin ilk yarısına kadar, Rusya'da başlayan sosyalist devrimin batıya doğru yayılacağı, Almanya'da da muzaffer olacağı düşüncesinde olan Lenin bunun kısa erimde mümkün olmayacağını gördü ve hızla daha farklı bir strateji oluşturdu: Dünya devrim sürecinin eldeki büyük kazanımını korumak, güçlendirmek ve sonra yeni bir hamle daha yapmak...

Lenin Rus ulusalcısı filan değildi; "bütün ülkelerin proleterleri birleşiniz" şiarının militanıydı. Komünizm hülyasına bağlıydı, dünya devriminin

eşitsiz ama bütünsel bir süreç olduğunu kavramıştı. Dolayısıyla “Rusya’yı kurtardık, gerisinden bana ne” türünden bir bencilliğin esiri olmamıştı. Sovyetler Birliği’nin amblemi olarak dünya haritasının tamamının üzerine yerleştirilen orak-çekiç’in benimsenmesinde Lenin’in de payı vardı.

Ancak tam da dünya devrimi bir süreç olduğu için Lenin ve onu takip eden dönemde Stalin’in önderliğinde bolşeviklerin Sovyetler Birliği’nin savunulmasını birincil görev haline getirmeleri, diğer ülkelerde komünist partilerini maceraya atılmamaya, kendi burjuva hükümetlerinin Sovyetlere karşı saldırganlığını engellemeye, dahası o hükümetlerin Sovyetlerle iyi ilişkiler kurmasına yardımcı olmaya ikna etmeleri “devrimci” bir görevdi ve sağa kaymak anlamına gelmemekteydi.

1917’de nasıl Rusya’da işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesine önderlik etmek devrimci bir sıçrama anlamına geliyorduyorsa, o iktidarın savunulması da tarihsel bir devrimci görevdi, yeni bir sıçramaya önderlik etmektir.

Lenin mitinin arkasına sığınarak reformist, hatta sosyal demokrat eğilimlerine meşruiyet sağlamak isteyenlerin başvurduğu Lenin, işte daha çok 1920-1922 arasında Sovyetler Birliği’nin yaşamasına yoğunlaşan Lenin’dir. En fazla da Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı’dır. Ben o kitapta devrim idealine sonuna kadar bağlı, Ekim Devrimi’nin büyük kazanımı olan ilk işçi devletini koruma ve güçlendirme iddiasını görürüm, kimileriye devrim fikrinden vazgeçmenin, düzen içi siyasete gömülmenin, burjuva reformlarını fetişleştirmenin bahanesini! Eminim ki, Lenin bu kitabın hangi amaçlar için kullanılacağını bilse, daha farklı bir yazım düşünür, satır aralarına reformizm manyakları için türlü mayınlar yerleştirirdi.

Ancak Lenin hiç ortalamacı olmadı, dengencilik yapmadı. 1920’ye kadar her yöntemle zorladıkları dünya devriminin gecikeceğini, kapitalizmin görece bir istikrar dönemine girmekte olduğunu gördüğü andan itibaren, “sakin olun ve Sovyetler Birliği’nin savunulmasına odaklanın” demeye getirdi ve bunu derken her zamanki gibi “aşırı” oldu.

Burada denge modeli tutmaz. Tek ülkede sosyalizmin savunulması ile dünya devrimi perspektifi arasında o dönemde uyum değil düpedüz sürtünme hatta çelişki vardır. ⁶ Bu çelişki bir noktadan sonra Petrograd’dan, Moskova’dan çözülemezdi, bu çelişki Rusya’dan olsa olsa yönetilebilirdi. Çelişkiyi çözüp, Sovyetler Birliği’nin yaşaması ile dünya devriminin yeni kazanımlar elde etmesini uyumlulaştırmak ise Paris, Londra, Budapeşte, Ostrava, Torino, Viyana, Varşova ve her şeyden önemlisi Berlin’deki devrimcilerin işiydi. Zordu ama mümkündü.

Lenin 1920 ortalarına kadar bunu bekledi, elinden geleni yaptı ve sonra aklını ve iradesini kendi ülkesine ayırdı. Batıda inandırıcı ve işçi sınıfını iktidara taşıyabilecek bir komünist hareket bu tercihi değiştirebilirdi, olmadı. Devrim Avrupa’ya yıllar sonra Kızıl Ordu erleriyle, T-34 tanklarıyla sokulduğunda Sovyetler Birliği’nin savunulması ile dünya devrim süreci arasındaki çelişkiler geçici olarak yumuşamış, ikisi bir ve aynı şey haline gelmişti. Ama ancak geçici olarak!

İkinci Dünya Savaşı bittiğinde Sovyetler Birliği, bu kez daha geniş bir alanı "koruma" görevinden bir strateji çıkarıyordu. Bunun yanlışı-doğrusu, haksızı-haklısı bu yazının kapsamının dışına çıkıyor.

Bizi ilgilendiren, 1920'deki zorunlu yönelimden reformlar ve kısmi iyileşmeler için mücadelede de usta bir Lenin algısının yaratılmak istenmesidir. Böylece Leninizm, farklı öncelik ve hedeflerin tamamı için geçerli bir siyasal gelişkinlik olarak kutsanmaya başlandı. İktidarı alırken usta, reformlar için mücadele ederken usta, geriye çekilirken usta, çok isterken usta, az isterken usta...

İşte bunun için Lenin mitine gereksinim vardı. Zaman ve mekandan bağımsız doğrular üreten, tembelleşmiş beyinlere "şunu yapın bunu yapmayın" diyen bir üst akıl! Düpedüz Lenin istismarcılığıydı bu ve hilenin tutması için yanılmayan bir Lenin algısına gereksinim vardı. ⁷

Lenin Sol Komünizm'de ve 1920-21 yıllarında Komünist Enternasyonal'de yaptığı konuşmalarda batılı komünist partilere devrime giden yolun uzun ve sancılı olduğunu ısrarla anlatmaya çalıştı. Çünkü devrim dalgasının gerilediğini görmüştü, yeni kurulan komünist partilerin sosyal demokrat partiler karşısında etkisiz kalmasından kaygılanmıştı. Ama bunlar yetmez, Lenin Sovyetler Birliği'nin savunulmasına odaklanılması gerektiğini düşünüyordu ve bu görevin iktidarı almak için gerçekleştirilecek zorlamalarla beraber yürütülebileceğinden kuşkuluydu. Bu kuşkuyu hissetmeden, dünya komünist hareketini sıkıştıran ikilemi kavramadan Lenin'in Sol Komünizmi hiçbir biçimde anlaşılabilir. Lenin 1919'da, hatta 1920'de bile devrimci hedeflere yöneltmek için diğer Bolşeviklerle birlikte büyük çaba harcadığı batılı komünistlerin kendilerini ateşe atarak hem ülkelerindeki mücadeleyi hem de Sovyetler Birliği'nin ölümcül bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmalarını için çubuğu bu kez tam tersine büküyordu.

Ama kimileri için ne önemi vardı neden ve niçinlerin, koşulların, kaygıların, kuşkuların. Lenin ne diyordu, ona bakmak gerekirdi!

Sağına ve soluna eşit mesafeli, aşırılıklardan arınmış bir Lenin.

Yalçın Küçük, devrimci mücadelede sağ ve sol sapmaların toplamının sifıra eşit olduğunu söylerdi; bu doğru değildir, devrimci mücadele tarihinde ağırlıklı olan her zaman sağ sapmadır. Ve devamla, birçok kritik uğrakta Lenin en soldadır! Kolayından ve örneğimizden gidelim, 16 Nisan 1917'de Lenin'in solunda kim vardır? Rus anarşistleri mi? Ne alaka, onlar Geçici Hükümet'te Rus burjuvazisine koltuk değnekliği yapmıyor muydu?

Lenin, devrimi arayan siyasetçi olarak her zaman aşırıdır, soldadır. Yarım saatlik bir konuşmada beş dakikayı reformlara, 25 dakikayı yaklaşımakta olan devrimin propagandasına ayırın diyecek kadar. ⁸

Hangi bağlamda mı?

1916'da, Birinci Dünya Savaşı sırasında, kendisini reformlar için mücadeleyi önemsizleştirmekle itham edenlere yanıt verirken, reformlar için mücadeleyi devrim mücadelesi için nasıl

kullanacaklarını anlatırken... Zayıfken ya da devrimci olmayan dönemlerde “devrim” ve “sosyalizm” hedefini geriye çekmenin anlamsızlığına vurgu yaparken... Kazanım ve hakların sosyalist devrim mücadelesine bağlanmaması durumunda kalıcı olamayacağını, dahası değersizleşeceğini söylerken...

Bugün artık eskisi kadar Lenin'den alıntı yapan pek yok, o aşamayı çoktan geçti reformizm. Ama Leninizm'de ısrarcı olanların, Lenin'in düşünce ve eylemine düşürülen gölgeden kurtulması gerekiyor. Lenin Marksizme parti, devlet, emperyalizm başlıklarında tarihsel ve kalıcı katkılar yapmıştır. Üç başlığın birbirine bağlandığı olgu sosyalist devrim perspektifidir. Lenin'den demokrasi ya da barış mücadelesi teorisyeni çıkmaz, Lenin'den devrim fikrini öteleyen bir stratejist çıkmaz. Geriye çekilişler, reformlar, parlamenter mücadele vb., bunlar geniş bir ırmağı besleyen küçük derelerdir.

O derelerdeki yolculuğu bir amaca çevirirken Lenin'den esinlenilmesine engel olmak gerekiyor. Lenin bir noktada İkinci Enternasyonal geleneğine isyan etti, oradan koptu. Birinci Dünya Savaşı'ndaki yüz kızartıcı tutum olmasaydı da bu kopuş önünde sonunda gerçekleşecekti. Emin olun, yirminci yüzyılda ve bugün Lenin adına siyaset yapanların bir bölümü işte bu II. Enternasyonal çizgisine rahmet okutur durumda.

Lenin küçük derelerde mutlu mesut yaşayanlardan değildi. Örnek olsun, "Batı teorisyenleri, heyecan duyarak bir ışık ve gelişme dönemine girildiğini sandıkları halde, Lenin aksine, Avrupa'da Paris Komünü'nden beri, aşağı yukarı aralıksız olarak bir karşı devrim devresinin süregeldiğini ilan etti." ⁹

Hatırlayalım, Paris Komünü'nden sonra Almanya'da sosyal demokrat hareket adım adım güçlendi, parlamento temsilini pekiştirdi, muazzam bir ölçeğe ulaştı, devlet gibi bir parti oldu. Alman gericiliğiyle, Alman emperyalizmi ile birlikte (ama onunla hesaplaşmayı geriye çekerek, onunla giderek uyum sağlayarak) gelişen hareketin devrimci bir karakter taşımadığını düşünen bir avuç devrimciden biriydi Lenin.

Devrimin önünü açmıyorsa hiçbir “başarı”ya prim vermezdi. Önde gelen Menşeviklerden Akselrod'un yana yakıla “bu adam rüyasında bile devrimi görüyor” dediği bir siyasetçiden söz ediyoruz.

Peki kendisi otoritesini “başarı”ya mı borçluydu?

Kısmen.

Kısmen çünkü Lenin 1917 olmasaydı da büyük bir ihtilalcıydı, kaldı ki 1917 Ekim'i gerçekleşmeyebilirdi. Ekim Sosyalist Devrimi yıllarca yürütülen uğraşlarla, tarihsel koşulların yanı sıra gelmesinin yanı sıra, ikincil ya da rastlantısal bazı olayların da ürünüydü ve bu olaylar pekala tersi bir etkide bulunabilirdi.

Lenin o kesitte başarısız olsaydı bile doğru itibariyle haklıydı; denemekte, zorlamakta haklıydı.

Ne yazık ki bazı komünistlerin “başarılı olduysa haklıdır” kolaycılığı bir noktadan sonra “başarı”ya giden her yola saygı duymaya yol açtı. Devrim ve sosyalizm fikrinin geriye çekildiği örneklerde bu yaklaşım felakete yol açtı. Parlamenter başarılar ya da burjuva düzeninde elde edilen yer, Leninist stratejinin ustalıklı ve adım adım uygulanması olarak kutsanmaya başlandı.

O zaman düzeltilmeli; Lenin başarıya değil devrime, sosyalizme odaklanmıştı.

Notlar

(1) Yeni Sol kavramı artık bir şey ifade etmiyor elbette... Bu adı taşıyan ünlü derginin ötesinde, anti-sovyetizm ve partili geleneğe düşmanlıkta ortaklaşan Yeni Sol, bir dönem Stalin ekolüne karşı Lenin’i savunduktan sonra Lenin’i de silip Marx’a dönme çağrılarını yaptı ve en sonunda kapitalizme alternatif aramanın imkansızlığını estetize etmeye karar veren bir büyük koalisyondü. Çok yazdılar, çok tartıştılar, bizim açımızdan hep bir “zihin egzersizi” anlamına geldiler.

(2) Giles Milton; Russian Roulette, Hodder & Stoughton, 2013, s. 8.

(3) Thomas Bell; A Dictionary of Terms and Quotations from Lenin, Lawrence and Wishart, 1942, s. 33.

(4) Bunlar bir süre Rus devrimci çevrelerinde dolandıktan sonra Bolşeviklerin amansız düşmanı haline gelen David Shub’ın Lenin biyografisinden. Lenin hakkındaki kibar sözlerin sahipleri ise Bogdanov ve Joseph Goldenberg (bir dönemin MK üyesi). Kuşkulamak için neden yok, Lenin’in çok daha yakınındaki isimlerin “bizim adam delirdi” dediğini biliyoruz!

(5) Christopher Read; Lenin a Revolutionary, Routledge Publishers, 2005, s. 109.

(6) “Sovyetler Birliği’nin savunulması” görevinin dünya devrim sürecini nasıl etkilediğini “Berlin-Varşova-Ankara” adlı kitapta

ayrıntısıyla ele aldım. "Ülkeyi Devrimle Buluşturmak"la birlikte, hem devrim olgusuyla hem de devrimin en görkemli dönemi olan 1917-1924 yıllarıyla ilgilenenler için yararlı olacağını düşündüğüm iki kitap çıkmış olacak ortaya...

(7) Lenin yanılmış, Lenin elbette hata yapmıştır. Örneğin Struve ile işbirliği iddia edildiği gibi yaşamsal bir zorunluluktan kaynaklanmıyordu. Örneğin Ohrana ajanı Malinovskiy'nin MK üyeliğinde ısrarı, yoldaşlarının bütün uyarılarına rağmen, hiç de bir polisi dahi kullanma yeteneği ile açıklanamazdı vb...

(8) Vladimir Ilyich Lenin; Collected Works cilt 232, Progress Publishers, 1974, s. 139.

(9) Henri Lefebvre; Lenin, Anadolu yayınları, 1975, çev: Rasih Nuri İleri, s. 33.